

DON KUZMA ŠKARPA (1837. - 1915.)

Rad obuhvaća životni vijek don Kuzme Škarpe, s fokusom na njegovo župnikovanje u rodnom Starom Gradu od 1885. do 1915. godine, i to, u razdoblju ponarodne općine od 1887. godine, ali, i ustaljenim protivljenjima don Kuzme s obzirom na njegova autonomaška stajališta u tim novonastalim političkim okolnostima. Posebice je značajan njegov odnos s mjesnom dominikanskom zajednicom i biskupom Jordanom Zaninovićem koji je rezultirao sudskim sporom koji je župnik Škarpa u konačnici izgubio.

Ključne riječi: *don Kuzma Škarpa, Stari Grad, autonomaši, dominikanci, ponarodena općina*

Don Kuzma Škarpa bio je najmlađe dijete oca Petra (rođ. 1789. g.) i majke Petronile Ilijić (rođ. 1796. g.) koji su se vjenčali 1820. godine. Iz toga braka rođeno je sedmero djece: Frane rođ. 1821., Nikola 1823., Ivan-Krstitelj 1826., blizanke Katarina i Marija (preminule neposredno nakon poroda), ponovo Katarina 1830., Tadija 1833. i Kuzma 1. IV. 1837. godine. Otac Petar preminuo je tijekom epidemije kolere u Starome Gradu 1855. godine.¹

Kuzma Škarpa za svećenika Hvarske biskupije zaređen je 1861. g., od 1865. do 1866. bio je kapelan u Starome Gradu, zatim kapelan Splitske od 1866. do

¹ Vinko Ružević, *Stanovništvo Starog Grada*, Stari Grad, 2019., 105, 224-225. Tih godina dok je don Kuzma bio kapelan u Starome Gradu, Dinko Politeo o njemu govori da je bio *oštroumni mislilac od prirode, lak i spreman u rieči, premda ne sjajan, dobar svećenik bez hira. I onda kapelan u Staromgradu natjecao se je na mjesto učitelja, ali, pok. Biskup Bordini, prebirajući molbe, stavio njegovu na stranu sa riečima: Za ovoga je brevijarij, Dinko Politeo, Izabrani članci*, Tuzla-Dubrovnik 1910., 153.

1881., od 1881. do 1885. župnik Vrisnika,² i potom je 1885. g. imenovan župnikom starogradske župe sv. Stjepana³ gdje će ostati do svoje smrti 1915. godine.⁴ Uz to, bio je predsjednik starogradskeg dekanata od 1888. do 1905. godine, te počasni kanonik Hvarske biskupije.⁵

U Starom Gradu župu sv. Stjepana preuzima neposredno prije poraza autonomaša na općinskim izborima 1887. g., odnosno događaja koji je Petar Kuničić okarakterizirao pravim trijumfom hrvatske misli, a *Narodni list* oslobođenjem grada od talijanaškog jarma.⁶ Međutim, don Kuzma, kao pobornik autonomaških ideja, i dalje se protivio političkoj promjeni u gradu, koja je bila već očita uklaňanjem dotadašnjeg natpisa *Comune di Cittavecchia* na općinskoj zgradi i postavljanjem novog: *Općina Starigradska*.⁷ Ponajprije među sumještanima konverzaciju je i dalje obavljao na talijanskom jeziku, iako je s majkom i braćom govorio samo hrvatskim jezikom, jer ga inače ne bi razumjeli, kako ističe njegov suvremenik Dinko Politeo.⁸ U liturgiji don Kuzma se služio uglavnom latinskim i talijanskim jezikom. Starograđani su prosvjedovali kod biskupa Zaninovića jer je obred krštenja i vjenčanja također obavljao na talijanskom jeziku, koji većina nazočnih mladenaca, kumova ili roditelja krštene djece nije razumjela. Biskup Zaninović mu je naredio da iste obrede obavlja na hrvatskom jeziku, ali, kako su se primjedbe na župnika i dalje ponavljale, očito je da se don Kuzma oglušio na

² Biskupski arhiv u Hvaru (BAH), 796/1881.

³ BAH, 720/1885.

⁴ *Catalogus cleri saecularis et regularis dioecesis pharensis, brachiensis et issensis ineunte anno domini MDCCCXCIX.*, 43; BAH, kut. 376, Shematizmi.

⁵ Mladen Domazet, *Stari Grad na Hvaru, Otočni grad na razmeđu 19. i 20. stoljeća*, Stari Grad, 2011., 98.

⁶ Domazet, *Stari Grad*, 25.

⁷ Isto, 26. Sukobi s autonomašima u Starome Gradu nisu jenjavali ni nakon njihovog poraza na općinskim izborima 1887. g., primjerice, tako su 1903. g. na Staroj obali autonomaši pjevali „talijansko-iredentističke pjesme“ pa je redarstvena vlast zatražila da prestanu, no oni su na njih nasrnuli i bokserom ozlijedili jednog redara, koji je potom završio u ambulanti dr. Ante Spalati-na - *Narodni list* 2. IX. 1903., br. 70. No, sukobi su postajali sve učestaliji i zbog provokativnog pjevanja *Viva l'Italia, Viva Cittavecchia italiana, Morte ai Croati...* Domazet, *Stari Grad*, 31-32., *Narodni list* 24. VIII. 1898., br. 68.

U gradu je djelovao također autonomaški klub Societa del casino, koji od 1881. g. mijenja ime u Circolo Faria, zatim autonomaška glazba Banda Cittadina osnovana 1876. godine. Nakon poraza na općinskim izborima osnivaju društvo Lega Nazionale 1894. g. kojemu je bio cilj promicanje talijanskog jezika i kulture. Stoga su 1909. g. podigli zgradu kod crkve sv. Ivana sa namjerom da otvore talijansku školu.

⁸ Politeo, *Izabrani članci*, 190-191.

Don Kuzma Škarpa

biskupove naredbe.⁹ Pored toga, nije pristao na održavanje zadušnica za preminulog dr. Antu Starčevića u župnoj crkvi sv. Stjepana u ožujku 1896. godine, koje su potom održane u crkvi sv. Nikole, s obzirom da su se u dominikanskoj crkvi još uvijek obavljali građevinski radovi.¹⁰ Također nije pristao blagosloviti novo-sagrađeni Općinski dom zasebno kako je to već zatražio narodnjački načelnik Vicko Stalio 19. prosinca 1896. g., već je to obavio u redovnom blagoslovu kuća početkom 1897. godine.¹¹ Don Kuzma prvotno nije odobrio održavanje zadušnica za poginule u Banskoj Hrvatskoj koji su sudjelovali u protumađarskim nemirima 1903. g., no ipak je popustio na intervenciju biskupa Jordana Zaninovića.¹²

Paralelno s time, evidentna su dugoročna i oštra suprotstavljanja župnika don Kuzme Škarpe s mjesnim dominikancima, inače pobornicima preporodnih ideja u gradu i ponarođene općine nakon 1887. godine. Štoviše, župnik Škarpa otvoreno je agitirao protiv gradnje nove dominikanske crkve sv. Petra u Starome Gradu sredinom devedesetih godina 19. stoljeća.¹³ U vrijeme ophoda dominikanskih procesija gradom (a koje su prema običaju ulazile u župnu crkvu sv. Stjepana) don Kuzma bi u isto vrijeme obavljao obrede, tako da su ti pohodi u samostan-

⁹ Domazet, *Stari Grad*, 31. Župnika Škarpu također se prozivalo kako nijednu krštenicu nije ispisao u potpunosti na hrvatskome jeziku, što se također tumačilo kao njegovo ruganje s hrvatskim jezikom. Primjerice: *Ladislao Nepoziano zakoniti sin supruga Nicolo Plancich i Cattarina Fabris oženjeni na 6. IX. 1884., cattolici e sensale rođen je na 1. V. (maggio) 1897. kerštjen na 19. istog od Dn. Giovanni Plancich cooperatore, kum bi Casimiro Barbalich iz Bescanova. Izvadak iz knjige rođenih na talijanskom jeziku Svez. XI. list 190 br. 58 - Za istinitost i.t.d. Od parokialnog ureda - D. C. Scarpa Eccl. Pas. S. Stef. P. Civ. Vet. Narodni list 21. IX. 1912. br. 71. Narodni list 8. VIII. 1896. br. 64.*

¹⁰ Domazet, *Stari Grad*, 28.

¹¹ Isto, 29.

¹² *Narodni list* 24. VI. 1903. br. 50. Tog dana župna crkva sv. Stjepana bila je dupkom puna, a nakon održanih zadušnica u povorci se krenulo do Općinskog doma gdje je naposljetku otpjevana hrvatska himna. Zapravo, ove zadušnice su se trebale održati još u svibnju, ali zbog odbijanja don Kuzme Škarpe održane su u lipnju 1903. g.

¹³ Dominikanski arhiv u Starom Gradu, Samostanski ljetopis, Povjest Nove crkve Sv. Petra Muč. u Staromgradu sa doprinosima vjernika od godine 1894. (dalje: Samostanski ljetopis), 4-11. *Dok se gradila nova crkva i sakupljali doprinosi mjesni župnik don Kuzma Škarpa vodio je živu agitaciju ujedno sa svojim prijateljima autonomašima ne bi li osujetio doprinose. Propovijedao je kroz to vrijeme iz oltara da je župska crkva tijesna da je valja proširiti. Zvao je mjernika da mjeri kako bi je proširio. No uzalud crkva sagrađena njemu ispred očiju da je svagdana gleda (misleći na dominikansku crkvu sv. Petra). No, isti Samostanski ljetopis navodi da je don Kuzma Škarpa bio nazočan 27. kolovoza 1899. g. prilikom posvećenja crkve sv. Petra, koje je obavio biskup Fulgencije Carev. Tim više, za vrijeme posvete nove crkve sva crkva, zvonik, plokata bijahu okićene hrvatskim trobojnicama. Svečanost je trajala tri dana.*

skom ljetopisu zabilježeni kao ponižavajući.¹⁴ Nadalje, prilikom obilježavanja ulaska u 20. stoljeće zvonila su sva zvona starogradske crkve osim dominikanske crkve sv. Petra, s obzirom da mjesnu dominikansku zajednicu don Kuzma Škarpa nije ni obavijestio o svojoj namjeri.¹⁵ K tome, Škarpa nije dopustio dr. Anti Biankiniju održati oprostajni govor na sprovodu don Vicka Petravića, nego tek kada je župnik otišao sa sprovoda.¹⁶

Za Škarpina župnikovanja nabavljene su i relikvije starogradske suzaštitnice sv. Reparate posredstvom još jednog svećenika talijanaša, don Rajmunda Maroevića. Relikvije su iz samostana benediktinki u Aureliji u Umbriji prenesene prvo 5. srpnja 1890. u Hvar, a potom na svetičin blagdan, 9. srpnja, u starogradsku crkvu sv. Nikole. Svečanoj misi povodom dolaska suzaštitnice prisustvovao je biskup Fulgencije Carev i brojni svećenici. Tako je isprva i sv. Reparata smatrana „talijanaškom“ sveticom, pa su dominikanci 9 godina kasnije nabavili tijelo sv. Svjetoslava (Fulgencija) za svoju crkvu. Tako ni ranokršćanski mučenici nisu bili pošteđeni političkih borbi.¹⁷

Međutim, sukob župnika Škarpe sa hrvatski orijentiranim Starograđanima kulminirao je dolaskom fra Jordana Zaninovića na hvarsku biskupsku stolicu. Još 1889. g. općinska uprava je pisala biskupu Fulgenciju Carevu: *Nadalo se Obćinsko Opraviteljstvo da će se vremenom stvarima mjestnim i čovjek promie-*

¹⁴ Riječ je o pet tradicionalnih procesija po gradskim ulicama i to na Blagovijest, sv. Vicenca Fererija, na Veliku Gospu, Malu Gospu i na Gospu od Ruzarija. O tim odnosima ponajbolje govori dopis dominikanca o. Pija Maroevića: (...) *kad bi župnik Škarpa svojim postupanjem odstranio iz naše crkve do jedne duše i kad bi naša crkva ostala prazna samo kad bi tim načinom zadobila župska crkva i bilo na spas duša, no na žalost sve je protivno. Ovakvim postupanjem župnika naše procesije gube od one prijašnje sjajnosti, kojom je ovo pučanstvo javnu čast Bogu i B. D. M. davalo a župska crkva ništa ne dobiva, već dobivaju krčme, kafane, šetališta, a ne fali pak da se tu umješa žalac liberalaca, kojih amo ne fali, i da uštrca svoj otrov puku i još više ga odstrani od Boga i svećenstva, kako se je mogao i u ovoj prigodi uvjeriti podpisani čujuć na svoje uši. Eto vidite kakvi su popovi fratri čine jedan drugomu dišpete u crikvi, ovo nije drugo nego butiga (...),* Župni arhiv u Starom Gradu (ŽASG), Protokoli, Spis br. 24 od 7. X. 1913. Procesija na dan Velike Gospe također se zaustavljala u crkvi sv. Roka, gdje bi je dočekao jedan kapelan i tada bi se pjevala svečana večernja. Taj običaj je ukinut nakon smrti don Kuzme Škarpe, odnosno već 15. VIII. 1915. godine. Samostanski ljetopis, 73.

¹⁵ Domazet, *Stari Grad*, 106-107.

¹⁶ *Narodni list* 2. III. 1895., br. 18.

¹⁷ Za razliku od političke borbe, ovdje je pobjedu ipak odnijela „talijanašica“ Reparata, koju Starograđani i danas štuju, dok je „narodnjak“ Svjetoslav uglavnom pao u zaborav - v. Ivica Huljev, *Crkva sv. Nikole: vez religijskog i antropološkog, Zbornik radova o crkvi sv. Nikole u Starom Gradu*, Stari Grad, 2016., 65; Vinko Tarbušković, *Crkva svetog Nikole u memoriji Staroga Grada, isto*, 95; Joško Bracanović, *Sv. Prošper hvarski*, Hvar, 2021., 50.

niti; ali uzalud, te dužno je javiti Vašom Preuzvišenom i Presvjetlom Gospodstvu, da, za nebiti izložena običnoj, tako reći, porugi, Ovo Obćinsko Opraviteljstvo jasno izražuje i obećaje da neće više nikada i u nijednom slučaju prisustvovati nijednoj crkovnoj službi u stolnoj mjestnoj Crkvi, dok iste bude priredjivao sadašnji župnik D:¹⁸ Kuzma Škarpa. Općinska uprava k tome naglašava: Njegovo je ponašanje bilo dobro poznato, za vrijeme Vladanja Oplakanog pokojnog Biskupa Dubokovića, koji uvjeren, odaleči ga iz ovog grada, gdje je bio kao pomoćnik.¹⁸ U godini smrti biskupa Fulgencija Careva, 1902., Škarpa se redovno žalila na dva svoja kapelana, don Ivana Kuničića i don Antu Petravića, a oni, naravno, na njega. Župski pomoćnici u Starom Gradu žale se da ih župnik Škarpa zakida pri vođenju misa, dobivanju prihoda od istih i pri vođenju Trećeg reda sv. Frane u Starom Gradu; prednost je župnik davao umirovljenom svećeniku don Bartulu Ilijiću. Biskup Carev nije uspio riješiti njihove probleme, a ni kaptolski vikar Jakov Novak, nakon biskupove smrti. Godine 1903. biskupom postaje Starogradjanin Zaninović. Iste godine u starogradskoj župnoj crkvi održano je krštenje na hrvatskom jeziku, a župnik je priječio vjernicima ulaz u crkvu. Neki su ipak uspjeli ući, pa ih je župnik tužio žandarmeriji zbog demonstracija. Optužen je bio brat kapelana Petravića - mjesni učitelj (iako nije ni bio u crkvi).¹⁹

Sporovi s Općinom poprimali su i pomalo bizaran karakter - u spisu od 19. listopada 1906. g. Općina moli Kotarsko poglavarstvo u Hvaru da *napravi mjestnom župničkom uredu, da dade zvoniti podne po gradskom dobniku, koji je uredjen po srednjo-evropskom vremenu, i kojeg se drže svi mjestni uredi*. Naime, Škarpa je odustao od zvonjenja po srednjoeuropskom vremenu i počeo zvoniti podne „po suncu“ - čak je napisao i poduže pismo biskupu u kojem brani taj stav. Tako

¹⁸ BAH, kut. 49, dopis br. 672 od 28. lipnja 1889. - Problemi s tijelovskom procesijom zabilježeni su već u ovom pismu: *Nije dosta to njemu nego namisli kako da puku prikaže da Obćina nije prva Vlast, te uputi pitanje o pravu časti mjesta pri javnim obhodom na Božiji Dan medju Obćinom i mjestnim Sudom, samo da se povrgne stari običaj. On koji pri tim prigodan mora da ima učitelje obreda a navlastito kad nije neka navljena promjena starih običaja, pusti jer htjede da Načelnik sa Obćinskim Opraviteljstvom bude izložen, kako i bi, javnoj porugi želeć možda da bi se pri Bogom Živim skandal pravilo. Obćina je povjerena ljudskim bogomljivim i privrženim ljudim Svetoj Crkvi Katoličanskoj, te obzirom na čast iste ne idemu za rukom. To se je zgodilo godine 1887. kada je Načelnik ovog grada svojim Opraviteljstvom odalečio se od javnog Obhoda za da se nebi uzbudjenje zgodilo u puku, i za da Bogom Živim u ruke nebi počeo vikati da nidko neostade od muških iza baldakina kako se sgodi godine 1886. Prosašte je godine Načelnik takodjer i ove izostavio u ime svoga grada pratiti u isti dan Boga Živoga, za da nebi ponovio onaj nered.*

¹⁹ Iz pisma kapelana Petravića biskupu Zaninoviću u kojem se opravdava na optužbe Škarpe da ga je uvrijedio u sakristiji i nazvao lažljivcem, BAH, kut. 49.

je župno zvono zvonilo 20 minuta prije općinskog, što je predstavljalo problem - radnici su odlazili na pauzu po župnom zvonu, a vraćali se na posao po općinskom, čime im se pauza produžavala za 40 minuta.²⁰

Kap koja je prelila čašu bila je procesija u nedjelju po svetkovini Tijelova koju su organizirali starogradski dominikanci. Dominikanci - koji su se za razliku od župnika deklarirali kao Hrvati - opravdavali su procesiju kao *priliku vjernima za javno iskazivanje poklonstva Utjelovljenoj Riječi*.²¹ Škarpa je pak u njoj vidio političku provokaciju uz potporu gradskih vlasti i biskupa, jer je procesija na isti dan postojala od starine u župnoj crkvi. Zaninović je problematičnom župniku prvo 26. srpnja 1905. g. oduzeo dekansku službu, koja je tradicionalno pripadala starogradskom župniku, i dodijelio je svirčanskom župniku don Vicku Stipetiću. Zatim mu je oduzet i dio župničkih ovlasti (*ab officio*), povjeren don Ivanu Kuničiću, s time da je Škarpa zadržao župski ured i župničke pristojbe. Pored toga, od 1903. godine školska djeca premještena su primati vjersku poduku u dominikanskoj crkvi sv. Petra umjesto u župnoj crkvi. Razlog je bilo upravo župnikovo favoriziranje talijanskog jezika s obzirom da se nastava u mjesnoj pučkoj školi održavala na hrvatskom jeziku još od 1880. godine.²²

Škarpa se nakon neuspješnih tužbi na Metropolitanskom sudu i civilnim sudovima, utekao rimskom sudu Sacra Romana Rota, nastojeći ponajprije da mu se vrati čast dekana. Spor je potrajao više godina, a presuda je išla u korist dominikanaca i biskupa. Izgleda da je Škarpu na ove sporove poticao spomenuti don Rajmund Maroević, rimski student i doktor kanonskog prava.²³

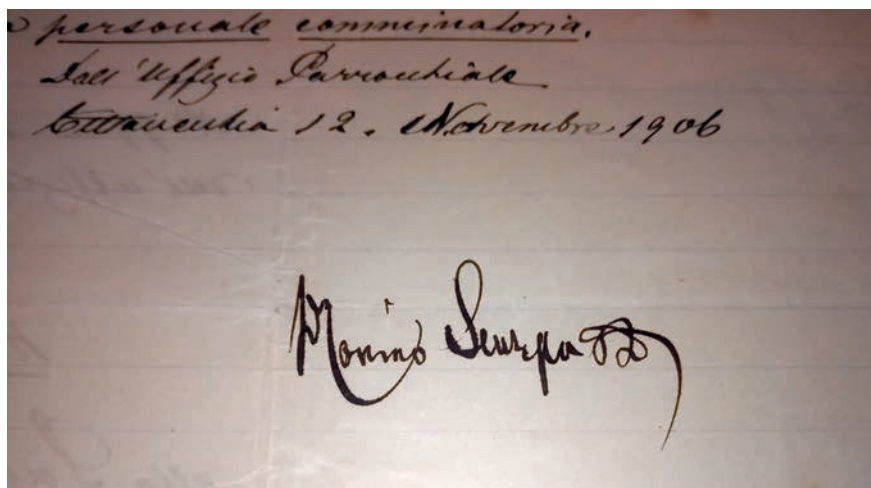
Prva presuda donijeta je 29. srpnja 1909., a ista je potvrđena 10. lipnja 1910. godine. Škarpinu žalbu je 3. veljače 1911. razmatrao kardinal Vincenzo Vanutelli, prefekt Vrhovnog suda (*Signatura Apostolica*). Vanutelli je odbacio Škarpinu žal-

²⁰ BAH, kut. 49.

²¹ ...*per offrire ai fedeli occasione di pubblico omaggio di adorazione al Verbo incarnato*. - BAH, kut. 49.

²² Petar Kuničić, *Prigodom otvora nove školske zgrade u Starom Gradu 20. travnja 1908.*, Zadar, 1908., 46.

²³ U *Hrvatskoj Rieči* (br. 529, 24. ožujka 1911.) u članku „Nove denuncije Dn. Rajmunda Maroevića“ autor sugerira upravo ovo: *Iza svega što je izašlo na javu o njegovom denuncijanstvu, čovjek bi mislio da će se umiriti i pokajati od svoga sramotnog djela... Ne će svima biti poznato da je župnik Starograda Scarpa, potaknut od Maroevića, vodio veliku parnicu u Rimu s biskupom Zaninovićem. Za pravo Scarpa je bio samo figura, a faktično se vodila borba između Maroevića, doktora kanonskog prava i biskupa Zaninovića, koji je bio u svoje vrijeme jednostavan fratar. ... Maroević, po običaju, ne će da popusti. Sili ponovno Scarpu, da čini utok na Signaturu; ide sam u Rim i ondje intrigira, sumnjiči, moli, ulagiva se, denuncira i vraća se zadovoljan kući. v., Huljev, Crkva sv. Nikole, 63, bilj. 75.*

*personale commemorativa,
Sedi Ufficio Parrocchiale
Cittavecchia 12. Novembre 1906*

Monno Scarpa

Potpis don Kuzme Škarpe

bu, uz čuđenje da se još uvijek žali premda su protiv njega presudili Metropolitanski sud, civilni sudovi (kojima se kao svećenik nije ni smio žaliti) te dva puta Sacra Romana Rota.²⁴ No, ni to nije spriječilo Škarpu da nastavi sa žalbama. Uz prvo suđenje u Rimu 1909. tiskan je niz zbirki dokumenta.²⁵ Starogradski župnik morao je platiti i troškove spora dominikancima u iznosu 5.916,07 kruna. Ta odšteta bila je predmet novog spora pred domaćim sudovima, a spominju je oporu-

²⁴ *Acta Apostolicae Sedis, Commentarium officiale*, annus III. - volumen III., Romae, MDCCCCXI., 110-111; P. Cipriano Arribas O.S.A., *Revista Canónica. Sentencia del Sagrado Tribunal de la Rota Romana sobre la remoción de un Arcipreste y el privilegio de unos religiosos (causa de Lesina - Faro), La Ciudad de Dios* vol. LXXXI, Madrid, 1910., 65-71.

²⁵ *Pharen. iurium et spoliū pro... Cosima Scarpa parrocho-decano loci Cittavecchia contra... episcopum Zaninovich..., Summarium cum memorialibus et documentis; Pharen. iurium et spoliū pro... Cosima Scarpa parrocho-decano loci Cittavecchia contra... episcopum Zaninovich..., Restrictus iuris et facti cum Summario; Pharen. iurium et spoliū pro... Cosima Scarpa parrocho-decano loci Cittavecchia contra... episcopum Zaninovich..., Secundus responsium restrictus cum Summario novissimo adnexo; Pharen. iurium et spoliū pro... Cosima Scarpa parrocho-decano loci Cittavecchia contra... episcopum Zaninovich..., Responsium restrictum cum Summario additionali adnexo; Pharen. Iurium pro Patribus Dominicanis, Restrictus responsonis cum summario; Pharen. Iurium pro Patribus Dominicanis, Restrictus facti et iuris cum Summario; Pharen. Iurium pro Patribus Dominicanis, Secundus restrictus responsonis cum Summario novissimo adnexo; Pharen. Iurium pro Mensa episcopali Pharen., Restrictus responsonis cum summario; Pharen. Iurium pro Mensa episcopali Pharen., Restrictus facti et iuris; Pharen. Iurium pro Mensa episcopali Pharen., Secundus Responsonis Restrictus cum Summario Novissimo adnexo. - Primjerci se čuvaju u Kaptolskoj knjižnici u Hvaru, grupacija *Pharensia*. Ovaj bi spor možda trebao biti tema i posebnog rada - O sporu v. i Joško Bracanović, Hvarski biskup Jordan Zaninović (1903.-1917.), *Croatica Christiana Periodica* 67 (2011.), 173-174.*

ke Kuzme Škarpe i biskupa Jordana Zaninovića.²⁶ Škarpa je pred smrt zamolio Andreu Cremaschija da ponovno pokrene spor u Rimu, kako bi dobio moralnu satisfakciju i *restitutio in integrum*.²⁷

Istodobno, odnosi između don Kuzme i njegovih političkih suparnika ipak su nešto kompleksnije naravi, odnosno da ih ne shvatimo isključivo kao dihotomiju autonomaša i narodnjaka u kojima nema ispreplitanja. Primjerice, kada su Cvijeta i Juraj, roditelji braće Biankini preminuli u razmaku od nekoliko mjeseci 1896. g., onda u *Narodnom listu* njihovi sinovi (don Juraj, Dinko, Petar i dr. Ante), ponajprije zahvaljuju upravo don Kuzmi Škarpi, navodeći da ih je tješio *i do zadnjeg časa duhovno kriepio nezaboravne naše pokojnike, pruživ nam toliko dokaza uzvišene kršćanske ljubavi*.²⁸ Također don Kuzma bio je član Javne dobrotvornosti u Starome Gradu, a u kojemu su ostali članovi bili istaknuti narodnjaci, poput prvog narodnjačkog načelnika dr. Ante Spalatina, dr. Ante Biankinija i zlatara Jurja Plančića.²⁹

Ostao je zapamćen i po opremanju župne crkve liturgijskim ruhom, osobito kompletima za služenje mise *in terzo*, a osobito su bili zapaženi zlatni božićni komplet i „bečki“ komplet, koji je bio usklađen s opremom oltara. Također je crkvu opremio crvenom robom kojom bi se zidovi i stupovi oblačili za većih blagdana.³⁰ Za župnu crkvu nabavio je 1902. g. zvono, promjera 56 cm, financirano doprinosom vjernika.³¹ Kasnije je, 1912., darovao župi veliko zvono (ton „MI“, 862,50 kg), izrađeno u ljevaonici De Poli u Venetu, zajedno s još četiri zvona.³²

²⁶ BAH, kut. 49, Dodatak oporuci don Kuzme Scarpe od 20. prosinca 1915. g.; Kaptolski arhiv u Hvaru (KAH), VIII.d, 104, Oporuka biskupa Jordana Zaninovića od 20. siječnja 1915. g.

²⁷ *Causa Pharen jurium et poenarum pro Rev. Cosimo Scarpa petitio pro restitutione in integrum, cum adnexo Summario, (Allegati)*, Split, 1917.

²⁸ *Narodni list* 8. VIII. 1896., br. 60.

²⁹ Domazet, *Stari Grad*, 78.

³⁰ Antonio Botteri, *Likovi i slike - listovi starogrojske kronike XX. stoljeća*, Stari Grad, 2005., 13.

³¹ Na zvonu je bio natpis: JESUS CHRISTUS HOMO DEUS VINCIT / REGNAT IMPERAT. IN MEMORIAM XIX/ SAECULORUM REPARATAE SALUTIS / FIDELIUM COLLECTIS / PAROCHUS C. SCARPA PROVIDIT (Isus Krist Bogočovjek pobjeđuje, kraljuje, vlada. U spomen na 19. stoljeća od Kristova rođenja vjerničkim doprinosima nabavio župnik K. Škarpa). -Marica Buratović, *Zvona moga škoja*, Hvar, 2018., 158. - Zvono je nestalo u austrijskoj rekviziciji 1918.

³² Natpisi: ORA PRO NOBIS B. STEPHANE! / NIHIL INNOVETUR NISI QUOD TRADITUM EST // ILLOS TUOS MISERICORDES OCULOS / AD NOS CONVERTE. // TUIS FAMULIS SUBVENI QUOS / PRETIOSO SANGUINE REDEMISTI // SANCTUS DEUS, SANCTUS FORTIS, / SANCTUS IMMORTALIS, / MISERERE NOBIS. // HANC/ TER IN DIE / ANNUNTIANTEM / GABRIELIS AVE / PAROCHUS COSIMUS SCARPA / PETRI PETRONILLA-EQUE FILIUS / JUBILARI ANNO SACERDOTII SUI / REPARATAE SALUTIS / MCMXII /

Navodi se kako je župnik Škarpa općenito loše vodio brigu o župnim matricama i arhivu. Zbog toga su starije matice Starog Grada propale. Ni u vođenju matica svoga vremena nije bio ažuran.³³

Oporuku je don Kuzma Škarpa dao sastaviti 30. lipnja 1913. g., iz nje je razvidno da je slutio vrijeme svoga odlaska (*tempus reselutionis meae instat*), stoga ponajprije preporučuje svoju dušu Bogu i nalaže da mu lijes s posmrtnim ostacima bude izložen u crkvi sv. Roka. Potom da se prenese Srinjom kolom do župne crkve sv. Stjepana i nakon obreda sahrani na starogradskom groblju Budinjcu. Svećenicima koji budu nazočili njegovom sprovodu odredio je pojedinačnu isplatu 10 kruna, a mjesnim siromasima po 1 krunu. Mise zadušnice za pokoj njegove duše trebale su se održati treći, sedmi i trideseti dan od pogreba uz brcanje zvona, odnosno uz tri udarca.

Nećakinji Pjerini Škarpa (oca Frane i majke Katarine Ćubretović) ostavio je doživotno pravo služnosti svoje kuće sa svim namještajem (jugoistočni dio sklopa na Tvrdalju), a nakon njezine smrti kuća je trebala pripasti župnoj crkvi sv. Stjepana u Starome Gradu. Zanimljiv je podatak iz oporuke o zbirci likera i prošeka koju također ostavlja svojoj nećakinji Pjerini, s time da je nećakinja dio te zbirke trebala ustupiti njegovim prijateljima. Drugu kuću koju je kupio svome bratu Tadeju, ali koja je i dalje bila njegovo vlasništvo ostavlja njegovom sinu Frani uz godišnju obvezu plaćanja dviju sv. misa za njegovu dušu tijekom svoga života.

Vlastiti zlatni sat ostavio je pranećaku don Paolu Sabagli (a koji mu je predstavljao dragu uspomenu na njegovog preminulog prijatelja Nikolu Petravića, navodeći ujedno kako se nada da će ga ponovno vidjeti u raj), vlastite knjige ostavio je starogradskoj župi s obvezom da naprave popis, svakom djetetu nećakinje Pjerine ostavio je 2000 kruna za uzdržavanje i njihovo obrazovanje (koja

ECCLESIAE SUI BAPTISMI / D. D. (Moli za nas sveti Stjepane! Neka se ništa ne uvodi osim onoga što je predano. One svoje milostive oči svrni na nas. Pomozi svojim slugama koje si otkupio dragocjenom krvlju. Sveti Bože - Sveti Jaki - Sveti Besmrtni - smiluj nam se. Ovo zvono koje triput dnevno navješćuje Gabrielov pozdrav/ župnik Kuzma Škarpa/ sin Petra i Petronile / u jubilarnoj godini svoga svećeništva/ a od Kristova rođenja 1912./ Daruje crkvi svoga krštenja). Na njemu su bili likovi: Sv. Stjepan papa, sv. Lucija, Bezgrešno Začeće, sv. Pavao, sv. Lovro, sv. Petar, Otkupitelj s križem u ruci - Isto, 160. - Ovo je zvono preživjelo rekviziciju, ali je bilo oštećeno 1930ih godina. Konačno je 1982. preliveno u novo zvono s natpisom: NIHIL INNOVETUR QUOD / NON EST TRADITUR (Neka se ništa novo ne uvodi osim onoga što je predano.) // DAROVAO DON KUZMA ŠKARPA 1912. / NA ČAST SV. STJEPANA I MARIJE KRALJICE MIRA / OBNOVILI STAROGRAĐANI 1982. / DITTA ING. FRANCESCO DE POLI / VITTORIO VENETO - ITALI. - Buratović, Zvona moga škoja, 159.

³³ Domazet, Stari Grad, 133; Buchberger, Ugledne osobe, 91. - Buchberger navodi kako je Škarpa dao 1880. srušiti crkvu sv. Ivana, pa da je taj titular prešao na crkvu sv. Marije s kojom je dijelila zid, no Škarpa te godine nije bio starogradski župnik.

Don Kuzma Škarpa predvodi sprovod u Starom Gradu

se očito brinula za njega). Dvadesetak kreditnih kartica Republike San Marino, s ukupnim iznosom od 500 talijanskih lira također ostavlja nećakinji, s obavezom ako se zarada poveća mora osnovati zakladu među svećenstvom župne crkve. A ako se desi da zarada bude toliko visoka, neka se osnuje i škola pjevanja. Međutim, 24. veljače 1914. ipak se predomislio i kartice iz San Marina ostavio župnoj crkvi sv. Stjepana u Starome Gradu uz istu obvezu. I na kraju dio novca ostavio je mjesnim obrazovnim ustanovama, a oporuku je trebao pročitati dr. Vicenco Fabiani na njegovom sprovodu pored njegova lijesa. I naposljetku, oporuka je proglašena zakonitom 14. veljače 1915. godine.³⁴

Starost i bolest don Kuzme Škarpe uoči i početkom Prvog svjetskog rata sve više je među Starograđanima nametala pitanje izbora budućeg župnika, koji su favorizirali dotadašnjeg župnog pomoćnika don Dinka Vranjicanija.³⁵ Stoga su

³⁴ Oporuka don Kuzme Škarpe 1913., kopija kod autora; Milovan Buchberger, *Ugledne osobe vezane uz Stari Grad na Hvaru*, Stari Grad 2014., 91.

³⁵ M. Domazet, *Odbačen među svojima - mikrolokalizmi kao destrukcija*, *Historijski zbornik LXX*, br. 1, Zagreb, 2017., 88. Zanimljivo da je 1898. g. tadašnji sjemeništarc Dinko Vranjicanij izgubio novčanu potporu, upravo na primjedbu don Kuzme Škarpe da je isti prisustvovao na večernjim zabavama u mjesnoj Hrvatskoj čitaonici na blagdan sv. Roka. ŽASG, Protokoli, Spis Ravnateljstvu Biskupskog Sjemeništa u Splitu 20. VI. 1898. g. Don Dinko Vranjicanij služio

to pitanje već 4. ožujka 1914. g. prejudicirali kod biskupa Jordana Zaninovića, s obzirom na naizgled bezizgledno zdravstveno stanje don Kuzme koji već dulje vremena nije mogao ustajati iz kreveta ni obavljati župničke dužnosti. Međutim, don Kuzma je uspio prevladati smrtnu opasnost, ozdraviti i ujedno u propovijedi na nedjeljnoj sv. misi ismijati sve one koji su ga već pokopali. Tim više što je propovijed održao na hrvatskom jeziku: Ravnatelj mjesne pučke škole Petar Kuničić navodi kako se prilikom te propovijedi *svit dušil od smiha i podrugivol se*.³⁶ No, sljedeće godine, don Kuzma Škarpa je preminuo (14. veljače 1915. g.) i ujedno bio prvi upisan u Matičnu knjigu mrtvih na hrvatskome jeziku koju je za župnikovanja vodio na talijanskom jeziku. Sprovodni obred mu je obavljen 16. veljače 1915. godine u Starome Gradu, gdje je i pokopan.³⁷

je mladu misu u Starome Gradu u listopadu 1903. g. Zanimljivi su kontrasti između mladomisnikove okićene kuće i ulice slavolucima i trobojnicom, dok u župnoj crkvi nije bilo nikakvih svečarskih ukrasa ni zastava. *Narodni list* 14. X. 1903., br. 82.

³⁶ Tonko Maroević, *Od Pupaljaka do Kurotijade - Književni profil Petra Kuničića, Petar Kuničić - učitelj, književnik, rodoljub*, Dol na Hvaru 2014., 44-48.

³⁷ Domazet, *Odbačen među svojimima*, 88. Nakon smrti don Kuzme Škarpe protezalo se još 1915. g. pitanje nenaplaćenih potraživanja od izgubljene parnice s dominikancima i biskupom Zaninovićem. *Samostanski ljetopis*, 65.

Sprovod župnika don Kuzme Škarpe u Starome Gradu 16. veljače 1915. g.

Joško BRACANOVIĆ - Mladen DOMAZET
FATHER KUZMA ŠKARPA (1837-1915)

Summary

Father Kuzma Škarpa was born in town of Stari Grad in 1837 and ordained a priest in 1861. He performed the chaplain duty in Stari Grad and Splitska and he was a pastor in Vrisnik and then a long-standing pastor in his hometown (1885 - 1915). The focal point of this paper is exactly on his pastor duty in town of Stari Grad. He took over the parish just before the autonomists lost at municipal elections in 1887. Being a supporter of autonomists' idea, Father Kuzma Škarpa still favored Italian language in everyday communication and liturgy despite party switching. He was constantly opposed to municipal administration, local Dominicans and the bishop Jordan Zaninović who he had a court dispute with, and he lost eventually. He died on February 14, 1915 and left his assets to St Stephen Parish and his nephews by his will made back in 1913.

Keywords: *Father Kuzma Škarpa; Stari Grad; autonomists; Dominicans; nationalized municipality*